

Befejezés

Alfréd katonai és államszervezői tehetségének bemutatásával úgy gondolom, teljesítettem a cikk elején kitűzött célt, vagyis hogy tettem keresztül bizonyítsam, Alfréd méltán érdemelte meg a „Nagy” jelzőt. A viking invázió elhárításával, az állam újjászervezésével kiteljesítette Angliában a kor legmodernebb államformáját, a feudalizmust, s alapot teremtett a későbbi fejlődéshez, a Brit-szigetek egyesítéséhez. Ez az egyesítés nem sokkal később meg is valósul, mégpedig Alfréd államának, Wessexnek a vezetésével.

Felhasznált irodalom

- ☞ BRÖNDSTED, JOHANNES: *A vikingek*. Bp., 1983.
- ☞ MORTON, A. L.: *Az angol nép története*. Bp., é. n.
- ☞ O'MORGAN, KENNETH (ed.): *Oxford Illustrated History of Britain*. Oxford-NewYork, 1984.
- ☞ DIXON, PHILIP: *Britek, frankok, vikingek*. Bp., 1985.
- ☞ SZ. JÓNÁS ILONA (szerk.): *Egyetemes középkori történeti szöveggyűjtemény*. I/2. Bp., 1971.
- ☞ SZÁNTÓ GYÖRGY TIBOR: *Anglia története*. Bp., 1987.

Tudomány Attila

A „Jolly Rogers” visszatér

„Nem félek a haláltól, nem félek a bitófától, de félek attól ami azután következik: félek a mindenható Istentől és az utolsó ítélettől.”¹

Mint arról előző, kalózzokkal foglalkozó cikkemben beszámoltam, az utolsó amerikai tengeri rablókat a Mexican vezetőit és legénységét 1835-ben fogták el és végezték ki. Itt akár be is fejeződhetne a kalózzok és tengeri rablók további taglalása, ám úgy gondolom, hogy a témát körülvevő ismeretlenség és az egyfajta torzított kép további tisztázása megér annyit, hogy a kalózzok a maguk realitásában ismét színre lépjenek.

A „Jolly Rogers”

Egyfajta téves kép él bennünk a kalózzobogó, azaz a „Jolly Rogers” iránt. E kép a romantika korából származik, mikor is számos író ihletett meg a kalózzok színes világa. Ekkor láttak napvilágot a félelmet keltő, fekete alapon fehér ábrákkal ellátott halálfe-

jes lobogók, mint a kalózzvilág jelképei. Azonban arra, hogy valóban létezett ez az egységes lobogó, semmi bizonyíték nincsen. Az etimológia szerint a „Jolly Rogers” a francia „Joyeux Rouge” (vidám vörös) angol nyelvre való torzítása. Ebből logikus a következtetés, hogy főleg a francia kalózzok, tengeri rablók a lázadás, a vérontás hagyományos színét használták lobogóikon.

A legtöbb esetben azonban a kapitányok egyedi tervezésű lobogókat használtak. Így például Bartholomen Sharp lobogója vörös alapon fehér és zöld csíkozású volt. *Edmund Cook* vörös lobogót használt sárga csíkokkal és kardot tartó karral. *Peter Harris* két hajóján zöld lobogó lengett különféle ábrákkal. *Cristopher Moody* szintén vörös lobogó alatt hajózott, lobogóján három ábra volt: egy bizonyos homokóra, egy kar karddal, és az ismert halálfej két lábszárcsonttal. Valószínű, hogy volt olyan hajó amelyiken fekete lobogó is felvontak az árbocra.

Voltak olyan esetek is, mikor sárga mezőben fekete csontvázal feltűnő hajókat

említettek bírósági jegyzőkönyvekben, hajónaplókban. Ezekről hamar kiderült, hogy nem kalózlobogók, – habár tulajdonosaik kalózok is lehettek – hanem a Német-római Birodalom császári lobogója, a sárga mezőben feketére festett címerállat, a szárnyait kitaró kétfejű sas állt. Magyarázat feltűnésére és kalózlobogónak való nézésére, hogy a XIII században számos korszár (partizán) osztrák kalózlevéllel cirkált a tengereken, mert Ausztriában lehetett a legkönnyebben kalózlevelet szerezni.

Egy kalózlevél

„The Revenge

Benjamin Norton, az angol királyi haditengerészet kapitányának kalózkapitányi megbízása

1741. június 2.

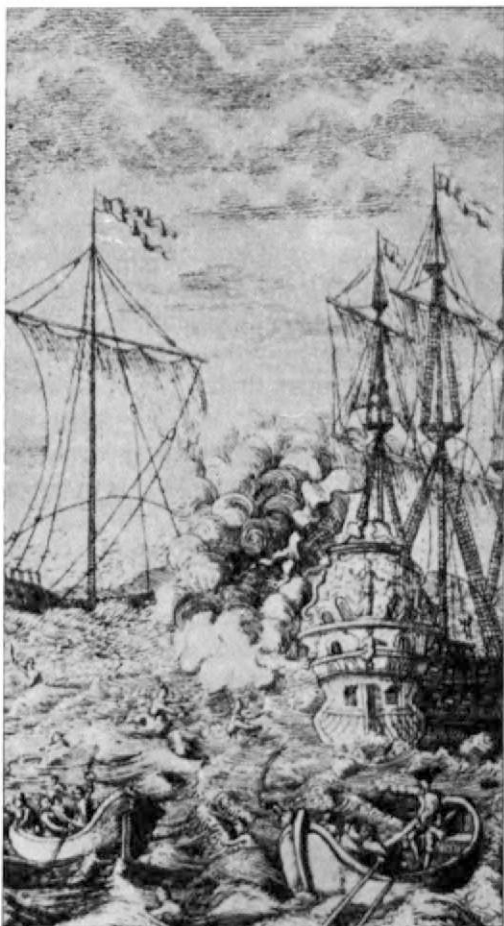
Üdvözlét mindazoknak, akiket ez az okmány illet! Miután Ő legszentségebb felsége II. György, Isten kegyelméből Nagy-Britannia, Franciaország és Írország királya, a becsület védelmezője az Úr 1739. évében, október havának 19. napján kelt ünnepélyes nyilatkozatával, az abban foglalt indokok alapján kegyeskedett hadat üzeni Spanyolországnak, parancsot bocsátott ki, amellyel felhatalmazta minden hű alattvalóját és mindazokat, akik erre a feladatra minden tekintetben alkalmasak, hogy tartóztassanak fel, foglaljanak el és vegyenek birtokba minden hajót, vízi járművet és egyéb javakat, amelyek Spanyolországnak, vazallusainak és a spanyol király alattvalóinak vagy mindazoknak a tulajdonában vannak, akik a spanyol király országában, tartományaiban és domíniumaiban laknak. Megparancsolta továbbá, hogy azoknak a szövetségi szerződéseknek értelmében, amelyek a király őfelsége, valamint más uralkodók, államok és nagyhatalmak között hatályban vannak, az ilyen hajókat, vízi járműveket és egyéb javakat el kell kobozni és bírósági döntés céljából Angliába a Legfőbb Tengerészeti Hadbírótság elé, vagy a Tengernagyi Hivatalnak más erre az eljárás-

ra, a javak odátételére és elkobzásuk kimondására törvényesen felhatalmazott hadbírótsága elé kell vinni, hogy ott a Tengernagyi Hivatal joggyakorlatának és a Nemzetek Törvényeinek megfelelően határozzanak felőlük.

Vége tehát tudomásul mindenki, hogy ezzel az okmánnyal megbízom Benjamin Nortont, részére kizárólagos jogot biztosítok és felhatalmazom őt arra, hogy a Revenge nevű naszádot saját parancsnoksága alatt helyezze harcra kész állapotba, és ha ezt megtette (ennek az okmánynak keltétől számított tizenkét hónapon keresztül, ha a háború még akkor is tartana) fegyveres erővel tartóztasson fel, fogjon el és vegyen birtokba minden hajót, vízi járművet és egyéb javakat, amelyek Spanyolországnak, vazallusainak és a spanyol király alattvalóinak vagy mindazoknak a tulajdonában vannak, akik a spanyol király országában, tartományaiban és domíniumaiban laknak, – és azoknak a szövetségi szerződéseknek értelmében, amelyek a király őfelsége, valamint más uralkodók, államok és nagyhatalmak között hatályban vannak, az ilyen hajókat, vízi járműveket és egyéb javakat kobozza el és terelje az erre legalkalmasabb kikötőbe.²²

Flibuszterek és bukanirok

A nagy felfedezésről szóló hír villámgyorsan elterjedt egész Európában, mégis eltelt néhány év, amíg más nemzetek hajói is megjelentek az Újvilág partjainál. Az első angol hajóra 1517-ben akadtak rá a spanyolok, hamarosan azonban megérkeztek a többi rivális nemzet hajói, így megjelentek a franciák és a hollandok is. A spanyolok az egész Újvilágot kizárólagos spanyol birtoknak tekintették, az erőszaktól sem riadtak vissza, hogy mindenkit távol tartsanak birtokaiktól. Ezen szándékukat nem tudták maradéktalanul megvalósítani, ugyanis néhány kalandor észrevétlenül letelepedett Hispaniola nyugati partján. Foglalkozásuk a vadászat volt és élelmiszerral látták el az ott kikötő hajókat. A spanyol kormányzat természetesen panasszal

SPANYOL HAJÓ ELSÜLLYESZT EGY BUCCANEER SLOOPT

fordult az érdekelt európai kormányokhoz. Válaszuk elutasító volt, mondván azok az emberek saját felelősségükre tartózkodnak a szigeteken, nem pedig valamely uralkodó alattvalóiként. A spanyol kormányzat a saját felségterületén járjon el ellenük belátása szerint. Persze a spanyolokat nem kellett kioktatni. Időnként kisebb hajókötélékeket állítottak hadirendbe és ezen expedícióikkal rajtaütve a letelepedőkön véres tisztogatásokat végeztek. Így például Floridában, ahol francia hugenották éltek. „A spanyolok magatartásukkal azt érték el, hogy az európai telepesek nemzeti hovatartozásukra való te-

kintet nélkül, szorosan összefogtak ellenük.”³ „Frères (!!!) de la côte”-nak, azaz a „parti testvéreknek” nevezték magukat, többségükben franciák, kisebb számban angolok és hollandok voltak.

Drake 1586-ban kifosztotta San Domingót, ekkor az angolok létszáma hirtelen annyira megnőtt, hogy ki tudták szorítani a spanyolokat Hispaniola nyugati részéről. Időközben az európai kalandorok száma fokozatosan növekedett. Mikor elég erősnek érezték magukat, a francia és az angol kormányzat támogatásával a Kis-Antillák egyik szigetén, Saint Christopheren kolóniát alapítottak 1625-ben. A szigetet pontosan meghúzott határvonallal kettéosztották, az őslakókat megölték vagy elűzték a szigetről. A béke a franciák és az angolok között nem tartott sokáig. A franciák a szomszédos Nevis szigetére szorították az angolokat, akiket innen Frederico de Toledo spanyol tengernagy 1629-ben elűzött. Ennek ellenére két év múlva sokan visszaszivárogtak. A franciák Tortuga szigetét is birtokba vették. – „A XVII század első felében a parti testvérek már a foglalkozásuk jellegét jobban kifejező flibuszter vagy bukanir néven szerepeltek a köztudatban.”⁴

A telepesek az elejtett állat húsát indián recept szerint készítették, hogy a hús hosszabb ideig ehető legyen: a tűz felett a húst magasan elhelyezett farácson lassan süttötték és egyben füstölték. A tűzhelyet, ahol ezt a munkát végezték „boucan”-nak, a telepest „boucanier”-nak, angolul „buccaneer”-nak nevezték. A flibuszter szó eredetét többféleképpen magyarázzák. Az egyik miszerint az angol „freebooter” martalóc, kalóz szó franciás változata. Más nézet szerint a „flyboot” szóból képezték, ami kis bárkát jelent. Harmadik nézet szerint a holland „rlibooter”, tengeri rabló franciásított alakja. „A flibuszter elnevezést először a franciák használták, saját magukat nevezve így, később

átragadt a soraikba belépő angolokra is.⁷⁵ A *bukanir* elnevezés inkább az angolokra volt jellemző.

A bukánirok eredeti nevüket „elhagyták” és új nevet (*nom de guerre*) kaptak. Hosszú ingszerű ruhát hordtak, hosszú nadrággal. Cipőjüket disznóbőrből készítették, derékszíjat és csúcsos főveget viseltek. Fegyverük a szablya és a hosszú csövű puska volt. Ruháját mindenki egyéni ízlés szerint készítette, de olyan ruhákat is hordtak, melyeket füstölt húsert cseréltek. Több feljegyzés is fennmaradt a flibuszterek szokásairól. Egymás iránt feltétlen hűséggel tartoztak. Mindenki választott magának társat, akivel holmiját megosztotta és ha egyikük meghalt vagytonát a másik örökölte.

„A bukánirok a XVII század első felében eredeti foglalkozásukat, a húsfüstölést abbahagyták, és áttértek a sokkal jövedelmezőbb kalózkodásra.”⁷⁶ Tortuga szigete sok európai kalandort vonzott a kalózéltre. Hamarosan a Kis-Antillák más szigetei is benépesültek kalózokkal.

1638-ban Tortugán rajtaütöttek a spanyolok. A bukánirok nagy része a tengeren cirkált, mikor a spanyol katonák nagy erővel támadtak és a visszamaradott kalózokat lemészárolták. A spanyolok ezután elvonultak a szigetről, mivel nem rendelkeztek akkora katonai erővel, hogy állandó megszállás alatt tartsák a szigetet és környező szigeteket. 1641-ben De Poincy kormányzó Tortuga szigetét francia gyarmattá nyilvánította, az angolokat pedig kiutasította.

Franciaországnak és Angliának lehetősége nyílt arra, hogy polgárainak hivatalosan annektált területeket szerezzenek. Megindult a fékezhetetlen versengés az új gyarmatokért. A spanyolok iránt érzett gyűlölet, valamint az Újvilág kincsiben való mániákus hit állandó háborús mozgásban tartotta a francia, angol, holland gyarmatosokat és a bukánirokat. A spanyolok

1654-ben ismételten elűzték a franciákat. Ugyanebben az évben a kalózok visszavágtak; francia–angol kalózhad szállt partra Nicaraguában, a Moszkító parton vetettek horgonyt és kifosztották Nuora Segovia városát. 1655-ben kitört a háború Anglia és Spanyolország között. Az angolok *William Penn* admirális és *Robert Venables* generális vezetésével elfoglalták Jamaicát. A bukánirok jelentős erővel támogatták az akciót. Elismerésül megkapták Port Royalt támaszpontként, amely a világ legbűnösebb városaként vált ismertté. Néhány évvel később a franciák Tortugát rohamozták meg és foglalták el. A francia és angol gyarmatok megerősödtek, mert az európai politikai helyzet alakulása is kedvezett a kalózoknak. Szinte korlátlan mozgási szabadságot élveztek, erejüket a spanyol gyarmati kikötők kifosztására és a spanyol kereskedelmi hajók elfogására használták fel. A következő évtizedek a Karib-tengeri kalózkodás aranykora, melyben a „halálfejes lobogó lovagjai” történelmet csináltak.

Asszonyok a lobogó szolgálatában: Anne Bonney és Mary Read

Anne Bonney 1690 körül született apja és a házvezetőnő kapcsolatából. Születése után nem sokkal apja feladta jogi képviselői állását. Írországból Dél-Carolinába költözött és ültetvényes lett. Anne-t is magával vitte és méltányos helyet biztosított neki a gyarmati világban. Anne természetéből adódóan he-

ANNE BONNEY

ves vérmérsékletű volt. Tizenévesen azt feltevezték róla hogy leszúrta nevelőjét. Ezen eseménnyel vette kezdetét az apjától való elidegenedés. Amikor apja hozzájárulása nélkül férjhez ment egy fiatal tengerészhez, az kidobta házából. Anne Charleston kikötőjében ismerkedett meg *Jack Rackham* alias „Calico Jack” kalózkapitánnyal. Anne férfiruhában lopakodott fel Calico Jackkel *Charley Vane* kalózkapitány hajójára a Dragonra. Anne hamar lebukott és mivel a kalóztörvények halállal sújtották azt, aki nőt csempészett a fedélzetre, Anne-t és Calico Jacket tengerbe kívánták dobni, ám egy felbukkanó hadihajó elterelte a figyelmet róluk. Vane rosszul látta el kapitányi tisztét, ugyanis jó néhány ígéretes zsákmányt szalasztott el az út további részében. Ekkor a legénység Calico Jacket választotta kapitánnyá, Vane-t egy szigetre tették ki.

Mary Readet 13 éves korától fiúruhában járaták szülei és Macnek nevezték. Matrózként egy holland hajóra került, amelyet kalózkodók foglaltak el, Mac közéjük állt. A hajót egy spanyol őrnaszád elsüllyesztet-

te, Mac egy csónakon elmenekülve került a Dragon fedélzetére. A kalózkodás történetében először és utoljára egy hajón egyszerre két nő forgatta a kardját a tengeri rablók társaságában. A Dragon két évig járta a tengereket, egy rumszállító hajó elfoglalása után a lerészegedett legénységet könnyen fogta el egy brit hadihajó. Az egész legénységet egy jamaicai bíróság halálra ítélte. Anne Bonney és Mary Read kijelentették, hogy ők asszonyok, s mindketten anyai örömök elé néznek. A két halálraitélt kivégzését a szülésig felfüggesztették. Mary Read 1721 tavaszán megszülte a gyermekét, de a szülőágyon meghalt. Anne Bonney túlélte a szülést, majd valahogy kiszabadult a börtönből is.

Felhasznált irodalom

- ❏ CARSE, ROBERT: *The age of piracy*. London, é. n., Robert Hole Ltd. 150-151. p.
- ❏ MARJAI IMRE: *Nagy kalózkönyv*. Bp., 1994. 98-102., 160. p.
- ❏ RÁZSÓ GYULA: *Felfedezők, kalózkodók, gyarmatosítók*. Bp., 1963. 111-113. p.

Jegyzetek

1. Rázsó 128. p. (John Quelth kapitány utolsó szavai kivégzése napján; 1704. VI. 30.)
2. Rázsó 111-113. p.
3. Marjai 99. p.
4. Marjai 100. p.
5. Marjai 100. p.
6. Marjai 101. p.

MARY READ